קד: המוצא תפילין פרק עשירי עירובין

עין משפט נר מצוה

עד א ב מיי׳ פ״ג מהל׳ ביאת מקדש הלכה כ:
עה ג מיי׳ פ״א מהל׳ מקואות הלכה ג:
עו ד מיי׳ פ״ה מהל׳ טומאת מת הל׳ ו:
עז ה מיי׳ פ״ג מהל׳ ביאת מקדש הל׳ טז:

תרו בה כיתנא אסר להו: ומבאר הקר: מאי באר הקר אמר שמואל בור שהקרו עליה דברים והתירוה מיתיבי לא כל הבורות הקרות התירו אלא זו בלבד ואי אמרת שהקרו דברים עליה מאי זו בלבד אלא אמר רב נחמן בר יצחק באר מים חיים שנאמר כהקיר ביר מימיה וגו׳ גופא לא כל הבורות הקרות התירו אלא זו בלבד וכשעלו בני הגולה חנו עליה ונביאים שביניהן התירו להן ולא נביאים שביניהן אלא מנהג אבותם בידיהם:

מתני׳ שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי רבי יוחנן בן ברוקה רבי יהודה אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ומבין האולם ולמזבח דברי ר״ש בן ננס רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות:

גמ׳ אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל המכניס טמא שרץ למקדש חייב שרץ עצמו פטור מאי טעמא אמר קרא מזכר ועד נקבה תשלחו מי שיש לו טהרה במקוה יצא שרץ שאין לו טהרה לימא מסייע ליה מזכר עד נקבה תשלחו פרט לכלי חרש דברי רבי יוסי הגלילי מאי טעמא לאו משום דלית ליה טהרה במקוה לא מי שנעשה אב הטומאה יצא כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה לימא כתנאי שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי רבי יוחנן בן ברוקה רבי יהודה אומר בצבת של עץ מוציאו שלא לרבות את הטומאה מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר שלא לשהות קסבר המכניס שרץ למקדש חייב ומ״ד שלא לרבות קסבר המכניס שרץ למקדש פטור לא דכולי עלמא חייב והכא בהא קא מיפלגי מר סבר שהויי טומאה עדיף ומר סבר אפושי טומאה עדיף אלא כהני תנאי דתנן מהיכן מוציאין אותו כו׳ מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר מעזרה לא קסבר המכניס שרץ למקדש פטור ומאן דאמר מכולה עזרה קסבר חייב

אמר

יצא כלי חרס שאין נעשה אב הטומאה. פירש בקונטרס דלמדרס לא חזי וגבי טומאת מת כתיב (במדבר יט) וחטאו ביום השביעי וכלי חרס לאו בר חיטוי הוא דכתיב (ויקרא יא) ואותו תשברו:

לא דכולי עלמא חייב. ושמואל דאמר פטור אית ליה דתנאי היא וסבירא ליה כמ״ד פטור ור״ח גרס דכולי עלמא פטור וקשיא לפי׳ דמאי טעמא דמאן דאמר בהמיינו הא בהמיינו איכא איסורא דאורייתא להשהותו במקדש דהא אית ליה טהרה במקוה ובשרץ ליכא איסורא דאורייתא דלית ליה טהרה במקוה לכך נראה גירסת הקונטרס עיקר:

אמר

סרו בה כיתנא. שורין בו פשתן במים. ולית דגרסי כותנא כוסמין: סרו. שורין: **שהקרו עליה דברים.** כשעלו מן הגולה הוצרכו לה כדלקמן ונימנו והתירוה ובטלו תקנת השבות ממנה למלאות הימנה בגלגל ולא התירו אלא אותה לבדה. הקרו לשון קריאה (ע״י מקרה) שהביאו (א) בה ראיות לדבריהם שיש בהן כח לעקור שבות מפני דוחקן: **מאי זו בלבד.** היאך יקראו לשאר בורות בור הקר הרי לא הוקרו דברים אלא על זו ומדקתני בור הקר פשיטא דההוא למודיה קשרי: **אלא אמר רב נחמן בר יצחק.** ע״י שמים חיים היתה קרי ליה בור הקר לשון מקור כמו כהקיר ביר מימיה כמו שמעין מקור (מימיה) הנובע מתחדש והולך ומוסיף תמיד כן הקרה רעתה: **ביר.** כמו באר: **נביאים שביניהם.** חגי זכריה ומלאכי: **מנהג אבותיהם.** באותו הבור: **מתני׳ כהן מוציאו בהמיינו.** בשבת ולא חייש לטלטול דאין שבות במקדש. בהמיינו באבנטו. ואף על גב דמטמי ליה לאבנט שהוא קדוש הכי עדיף שלא לשהות את הטומאה בעזרה ולחזור אחר צבת של עץ שהיא פשוטי כלי עץ שאינה מקבלת טומאה ובידיו לא נגע בה דלא ניטמי כהן גופיה הלכך בהמיינו אוחזו דלא נגע ביה ושרץ אינו מטמא במשא והאבנט שמיטמא בשרץ אינו מטמא הכהן האוחזו דהוה ליה אבנט ראשון לטומאה והלכה רווחת היא בכל הש״ס שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה בלבד וגם במקרא לא מצינו טומאה לכלים ולאדם אלא מן השרץ והנבלה וכיוצא בהן שהוא אב הטומאה אבל ראשון לטומאה מטמא אוכלין ומשקין כדכתיב (ויקרא יא) וכל כלי חרש אשר יפול מהם וגו׳ דהוה ליה כלי חרש ראשון לטומאה מכיון שנפלה שרץ באוירו ואף על פי שלא נגע והכלי חוזר ומטמא מה שבתוכו יכול אם (ב) כלים היו בתוכו יטמאו מחמת כלי ראשון תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מקבלין טומאה מחמת הכלי ואין כלי אחר מיטמא מחמתו בשלהי הכל שוחטין: **בצבת של עץ.** שהיא פשוטי כלי עץ: **שלא לרבות את הטומאה.** לטמא האבנט ונוח לו להשהותו שם ולחזור אחרי הצבת מלרבות הטומאה: **מהיכן מוציאין אותו.** בשבת: **מן ההיכל ומן האולם.** אבל בעזרה אם נמצא שם מכסהו בסיר ומניחו עד שתחשך: **כל מקום שחייבין על זדונו כרת.** אם יכנס לו בטומאה דהיינו כולה עזרה: **ושאר כל מקומות.** למאי דאית ליה ולמר כדאית ליה לבן ננס כולה עזרה לרבי עקיבא לשבות: **כופין עליו פסכתר.** סיר של נחשת לכסותו עד שתחשך למוצ״ש. סירותיו מתרגמינן פסכתרוותיה (שמות כז): **ר״ש אומר.** מפרש בגמרא [קה.] אהיכלא קאי: **משלך נתנו לך.** כדמפרש בגמרא (שם): **גמ׳ המכניס טמא שרץ.** כלי שנטמא בשרץ: * **חייב.** חטאת בשוגג [א] וכרת על זדונו משום כי את מקדש ה׳ טמא (במדבר יט): **מזכר ועד נקבה תשלחו.** במקדש קאי כדכתיב בסיפיה ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דומיא דזכר ונקבה אדם שיש לו טהרה בטבילה: **פרט לכלי חרס.** טמא שאם הכניסו למקדש פטור: **דאין לו טהרה.** דכתיב (ויקרא יא) ואותו תשברו שאין לו טהרה אלא בשבירתו: **לא.** לעולם אימא לך המכניס שרץ חייב וטעמא דכלי חרס משום שאינו ראוי למדרס ולהיות אב הטומאה (מי שנעשה אב הטומאה) דבעינן דומיא דזכר ונקבה פעמים שהוא אב הטומאה כגון זב וזבה וטמא מת וכן הכלים נמי הואיל וראוין ליעשות אב הטומאה כגון זכר ונקבה כגון כלי שהוא ראוי למדרס ולמושב הזב הוי אב הטומאה ע״י מדרס של זב ומטמאין אדם וכלים כדכתיב (ויקרא טו) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא המכניסן למקדש אפילו כשהן ראשונים כגון שנטמאו במגע הזב או נגעו במדרס הזב או בשאר אבות הטומאה חייב יצא כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה שאין לך כלי נעשה אב הטומאה לטמא אדם או כלי אלא מדרס הזב כדפרישית לעיל או מגע המת דמת אבי אבות הטומאה כדכתיב בזאת חקת [במדבר יט] בכלי או באדם שנגע במת וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב פי׳ נפש הנוגעת בו בטמא זה שנטמא במת תטמא עד הערב והא לא מצית למימר דהאי והנפש הנוגעת בנוגע במת עצמו קאמר דא״כ טומאת שבעה איבעיא ליה דהא טמא מת אב הטומאה משוי ליה קרא לטמא אדם הלכך כלי חרס אינו נעשה אב הטומאה כלל דלמדרס לא חזי משום דנשבר ותניא בהדיא בפרק רבי עקיבא במסכת שבת (דף פד.) מדרס כלי חרס טהור וע״י מגע נמי לא הוי אב הטומאה דכתיב לעיל מההוא קרא וחטאו ביום השלישי וגו׳ וכל אשר יגע בו הטמא וגו׳ כל היכא דקרינן ביה וחטאו דיש לו טהרה בטבילה קרינן ביה והנפש הנוגעת תטמא וכל היכא דלא קרינן ביה וחטאו לא קרינן ביה והנפש הנוגעת: **מאן דאמר שלא לשהות קסבר.** שרץ טעון שילוח מדאורייתא הלכך לא מידחי מקמי רבוי הטומאה דאבנט: **המכניס שרץ** גרסינן: **שהוי** (ג) **עדיף.** מאפושי טומאה דהא אבנט נמי מידי דקדש הוא: **מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר מעזרה לא.** מפקינן ליה בשבת: **קסבר המכניס שרץ למקדש פטור.** דלא בעינן שילוח מדאורייתא הלכך לא מדחיא שבות מקמיה ומהיכל ומאולם הוא דמפקינן ליה דמשום כבוד שכינה לא העמידו חכמים דבריהם:

אמר

◆

רב נסים גאון

ר׳ עקיבה אומר מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו. בתחילת משנת טהרות שנינו עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבין עליה חטאת. ובתוספתא כל הטמאין שנכנסו משערי נקנור ולפנים אפי׳ מחוסרי כפרה חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת. ואין צריך לומר טבולי יום ושאר כל הטמאים. ותניא משערי ניקנור ולפנים מחנה שכינה והן הן קלעים שבמדבר. יצא כלי חרס שאין נעשה אב הטומאה. עיקרה מדכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם מכל האוכל. הרי נתברר מאלו המקראות שכלי חרס אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. מכלל שאינו נעשה אב הטומאה. לפי שאב הטומאה מטמא אדם וכלים, ולא מצינו כלי חרס שמטמא לא אדם ולא כלים. מיכן ראיה שאינו נעשה אב הטומאה כלל. והמעלה שלו אינה אלא כמעלת ולד הטומאה שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד כדאמרינן בתחילת נזיקין. ותניא בתורת כהנים יכול אף הכלים יהיו מטמאין מאויר כלי חרס, ת״ל אוכל, אוכלין מטמאין באויר כלי חרס ואין הכלים מטמאין באויר כלי חרס. ובפרק אור לארבעה עשר אמרי׳ תני תנא קמיה דרב ששת שרץ מטמא את המשקין ומשקין מטמאין את הכלי וכלי מטמא את האוכלין ואוכלין את המשקין. למדנו ג׳ טמאות בשרץ. אמ׳ ליה הני ד׳ הויין. אמרן גוז) משקין דרישא. נתברר מכל אלו הדברים כי השרץ מטמא הכלי והכלי את האוכלין והאוכלין את המשקין. הדא מדרבנן משקין נמי מטמאין כלי חרס כדאיתא בתוי״כ. וכבר פירשנוה בפרק אלו דברים דברכות. ואמרינן עלה אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא וליחוי האי תנורא כמאן דמלי טומאה ותיהוי פת ראשונה. אמר ליה לא אמרינן כמאן דמלי טומאה דתניא יכול כולי. והאי ברייתא שכבר הזכרנוה והו עיקר דאין כלי חרס נעשה אב הטומאה. ואיתה בתורת כהנים, נפש אשר תגע בכל דבר טמא, ר׳ עקיבה אומר יכול אפילו באוכלין ומשקין ובכלי חרס יהא חייב ת״ל בבהמה, מה בהמה מיוחדת שהיא אב הטומאה יצאו אלו שאינן אב הטומאה לטמאה. ובגמרא דאור לארבעה עשר דבני מערבא גרסי הוא טמא אינו נעשה לטמא. ועיקר הדבר הוא מה שהזכרנוהו.

מסורת הש״ס

א) ק״ל הם התירו אלא, ב) תמיד לג: ג) [ועי׳ הערוך פסקטר ומביא ראיה מן התרגום ע״ש], ד) [עי׳ תוס׳ סוטה כ: ד״ה לא ותוספות מנחות לה: ד״ה אין ותוס׳ נדה כח: ד״ה פרע], ה) [נדה כח: ע״ש], ו) [שבת פד.], ז) רש״ל מ״ז, ח) [חולין כה.], ט) עיין פרש״י שבת פד ד״ה לאפוקי, י) [צ״ל השביעי, וכ״ה בפסוק],

◆

תורה אור השלם

1. כְּהָקִיר בַּיִר מֵימֶיהָ כֵּן הֵקֵרָה רָעָתָהּ חָמָס וָשֹׁד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל פָּנַי תָּמִיד חֳלִי וּמַכָּה: ירמיהו ו ז
2. מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: במדבר ה ג

◆

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה שהקרו וכו׳ לשון קריאה שהביאו ראיות כצ״ל ותיבת על ידי מקרה ותיבת בה נמחק: (ב) ד״ה כהן וכו׳ יכול אם היו כלים בתוכו: (ג) ד״ה שהויי טומאה עדיף:

◆

גליון הש״ס

רש״י ד״ה חייב חטאת בשוגג. עיין תוי״ט לפ״ד דנדה ד״ה ואין חייבין:

◆

הגהות הגר״א

[א] רש״י ד״ה חייב חטאת בשוגג כו׳. נ״ב הוא ט״ס דבהדיא אמרי׳ בתורת כהנים (פ׳ א״מ) דלאו אלא [חייב מלקות] באמרעים והביאו רש״י בעצמו (שם יז טו) וכ״כ הרא״ש (בפ״ג מהלכות ביאת המקדש) וכ״ה בירוש׳ [גיר פרק ל״ג]:

◆

מוסף רש״י

פרט לכלי חרש. טמא שאין טעון שילוח מן העזרה (זבחים קה:). דלית ליה טהרה במקוה. דכתיב ישבר, אין לו טהרה אלא שבירתו (שבת פד.).

◆

רבינו חננאל

תרו ביתנא. פי׳ ממלאין מים ושורין טיט לעשות ממנו בגדי [אסר להון]. וממלאין מים מבור הקר ביום טוב. מאי בור הקר. אמר רב יהודה אמר שמואל בור שהקרו עליה נביאים והתירוה. ונידחו דבריו. ופירש רב נחמן בור מים חיים, כדכתיב כהקיר ביר מימיה כן הקרה רעתם. גופא לא כל בורות חקירות היתירו אלא זו בלבד, וכשעלו בני הגולה חנו עליה והתירוה. ולא נביאים שביניהם התירוה להן, אלא מנהג אבותיהם בידיהם. ירושלמי ,לא כל בורות תקירות התירוהו שיהו ממלאין מהן בגלגל אלא אותה הבאר שחנו עליה בלבד. מתני׳ שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי ר׳ יוחנן בן ברוקה, ר׳ יהודה אומר בצבת של עץ שלא לרבות הטומאה כו׳. אמר רב טובי בר קיסנא אמ׳ שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב, שרץ עצמו פטור, שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו, פרט לכלי חרס דברי ר׳ יוסי הגלילי. מאי טעמא פטר לאו משום דלית טהרה לכלי חרס במקוה. ודחינן לא טעמא דר׳ יוסי הגלילי מי שנעשה אב הטומאה, יצא כלי חרס שאינו (עושה) [נעשה] אב הטומאה, אבל השרץ הנה הוא אב הטומאה. [מי שיש לו טהרה במקוה יצא שרץ שאין לו טהרה. לימא מסייע ליה מזכר עד נקבה תשלחו] נימא שמואל אמרה לשמעתיה כתנאי, דתנן שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו כו׳. מאי לאו בהא קמיפלגי, ר׳ יוחנן בן ברוקה דחייש לשהייה קסבר המכניס שרץ במקדש חייב. ור׳ יהודה דחייש לטומאת המיינו ואומר שלא לרבות את הטומאה קסבר המכניס שרץ במקדש פטור. ודחינן לא כולי עלמא כשמואל דאמר פטור והכא בהא קמיפלגי כו׳. ואלא לימא דשמואל כי הני תנאי דתנן מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל כו׳. מאי לאו בהא קמיפלגי דר׳ שמעון דאמר מכל העזרה מוציאין אותו וכו׳. ועמדה כתנאי.